

Akademia Sztuk Teatralnych
Im. St. Wyspiańskiego w Krakowie
Filia we Wrocławiu
Wydział Lalkarski

**Recenzja dorobku artystycznego, pedagogicznego i naukowego
dr Cezarego Kosińskiego z związku z postępowaniem
o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie Sztuki Teatralne**

Cezary Kosiński uzyskał stopień doktora sztuki w dziedzinie sztuk teatralnych na podstawie uchwały Rady Wydziału Aktorskiego Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie w grudniu 2017 roku. Tematem jego rozprawy doktorskiej była praca **Aktor w procesie twórczym. Praca nad rolą Makbeta**.

Dorobek artystyczny Cezarego Kosińskiego — zarówno teatralny, jak i filmowy oraz telewizyjny — jest imponujący i niezwykle rozległy. W czerwcu 1996 r. ukończył Wydział Aktorski warszawskiej Akademii Teatralnej. Jeszcze jako student, w 1995 r., zagrał swoje pierwsze role w Teatrze Telewizji: Gościa w *Iwanowie* w reżyserii Jana Englerta oraz Szlachcica w *Horsztyńskim* w reżyserii Zbigniewa Zapasiewicza.

Od momentu ukończenia studiów w 1996 r. jego artystyczna droga zaczęła rozwijać się w niezwykle intensywnym tempie. W tym samym roku związał się etatowo na jeden sezon z Teatrem Dramatycznym w Warszawie. Zrealizowane tam spektakle to:

- *Człowiek z La Manchy*, reż. Jerzy Gruza (1996) — rola Mulnika,
- *Hamlet*, reż. Andrzej Domalik (1996) — rola Rosenkrantza,
- *Jak wam się podoba*, reż. Piotr Cieślak (1997) — rola Jakuba de Bois.

Jak wspominał w jednym z wywiadów, były to w dużej mierze zastępstwa w przygotowanych wcześniej spektaklach. Atmosfera panująca w teatrze, ograniczona atrakcyjność powierzanych zadań oraz wyczuwalna frustracja artystyczna części zespołu uruchomiły w młodym, ambitnym i poszukującym aktorze przekonanie o potrzebie zmiany miejsca pracy.

W 1997 roku Cezary Kosiński zaangażował się do Teatru Rozmaitości w Warszawie, z którym — z krótkimi przerwami — był związany do października 2008 r. W tym czasie zrealizował tam dwanaście przedstawień. Szczególne znaczenie miała jego wieloletnia

współpraca z Grzegorzem Jarzyną, z którym stworzył siedem spektakli, m.in.:

- *Bzik tropikalny* (1997) — rola Sydney'ego Price'a,
- *Magnetyzm serc* (1999) — rola Albina.

U Jarzyny zagrał również role tytułowe, m.in.:

- *Księcia Myszkina* (2000) w spektaklu na podstawie *Idioty* Fiodora Dostojewskiego — jednej z jego ulubionych pozycji literackich. Jak sam wspominał, ogromne oczekiwania wobec scenicznej realizacji tej powieści sprawiły, że początkowo odczuwał aktorski niedosyt. Rola Myszkina, grana przez kolejne lata, stała się jednak dla niego przestrzenią ponownej konfrontacji z zadaniem i świadectwem stopniowego dojrzewania artystycznego.
- *Macbeth* (2005) — spektakl, który stał się podstawą jego rozprawy doktorskiej. Przedstawienie zostało wysoko ocenione przez krytykę. Roman Pawłowski pisał na łamach „Gazety Wyborczej”: „Spektakl poraża wizją świata, w którym wojna z terroryzmem zmienia się w wojnę z samym sobą”.

W okresie pracy w Teatrze Rozmaitości doszło również do pierwszych realizacji z Piotrem Cieplakiem — reżyserem, który stał się dla habilitanta najważniejszym punktem odniesienia w dalszym rozwoju artystycznym. W trakcie jedenastu lat pracy w tym teatrze Kosiński współpracował także z Krzysztofem Warlikowskim, Aleksandrą Konieczną oraz Natalią Korczakowską.

Potem nastąpiła przerwa w stałym zatrudnieniu na etacie. Jak wspominał aktor w jednym z wywiadów: „*Odszedłem z Teatru Rozmaitości, bo poszedłem się przewietrzyć*”. Intensywność podejmowanych zadań aktorskich — często ekstremalnych, psychicznie wyczerpujących — w szczególności rola Makbeta, którą określał momentami jako karkołomną, przyczyniła się do decyzji o przerwie w etatowej pracy. Jak opowiadał, potrzeba ta wynikała zarówno z konieczności odpoczynku, jak i z chęci ponownego zdefiniowania, czym jest zawód aktora i co to oznacza dla niego samego.

W kolejnych latach funkcjonowania poza etatem Cezary Kosiński nie rezygnował z pracy scenicznej. Współpracował m.in. z:

- Teatrem Buffo — *Boeing, Boeing*, reż. Gabriel Gietzky,
- Teatrem IMKA — *Sienkiewicz. Greatest Hits*, reż. Krzysztof Materna,
- Teatrem Powszechnym — *Nieskończona historia*, reż. Piotr Cieplak,
- Och-Teatrem — *Pocztówki z Europy* oraz *Upadłe anioły*, oba w reż. Krystyny Jandy.

Po kilku latach pracy gościnnej aktor doszedł do przekonania, że potrzebuje ponownego zakotwiczenia w stałym zespole. Z powodów formalnych Grzegorz Jarzyna - dyrektor TR Warszawa nie mógł wówczas zaproponować mu etatu, dlatego Kosiński podjął krótką współpracę z Teatrem Narodowym. Zrealizował tam spektakle:

- *Milczenie Hioba* (2013), reż. Piotr Cieplak — rola Narratora,
- *Dowód na istnienie drugiego* (2014), reż. Maciej Wojtyszko — rola Sławomira Mrożka.

Jan Englert, dyrektor Teatru Narodowego i profesor Cezarego Kosińskiego z Akademii Teatralnej, tak scharakteryzował aktora:

„Siłą Kosińskiego jest to, że nawet jako student był nieprzewidywalny. (...) Jest aktorem introwertycznym, bardzo głęboko w siebie nurkującym, wyczulonym na fałsz i udawanie.

Jest jednym z niewielu aktorów, którzy naprawdę potrafią słuchać partnera. Kosiński jest aktorem nieustannie poszukującym, idącym własnymi ścieżkami, w obronie swojej autonomii i niezależności”.

Współpraca z Teatrem Narodowym trwała jeden sezon. Następnie aktor powrócił do TR Warszawa, gdzie spędził kolejne sześć lat, realizując dziewięć premier i współpracując m.in. z Grzegorzem Jarzyną, Yaną Ross, Krzysztofem Garbaczewskim, Michałem Borczuchem oraz Katarzyną Kalwat.

Od 2021 r. Cezary Kosiński jest etatowym aktorem Teatru Narodowego w Warszawie. Występuje tam w spektaklach reżyserowanych m.in. przez Piotra Cieplaka, Sławomira Narlocha, Wojciecha Farugę czy Jana Englerta.

Aktor Cezary Kosiński jak widać sporo migrował po teatralnym świecie i były to podróże pomiędzy warszawskimi instytucjami o największej renomie. Jeśli miał przerwy w pracy, to dlatego, że sam tego potrzebował. Jednak ona wciąż na niego czekała. Gdy mówił „wchodzę do gry”, to wchodził i grał z najlepszymi. Wybitni polscy reżyserzy obsadzali go kilkakrotnie, dawali zadania trudne, wymagające, nieoczywiste, jak choćby te opisane przez habilitanta w autoreferacie realizowane u boku Piotra Cieplaka. W sumie **zrealizował 46 przedstawień**. Atrakcyjna, ambitna, dająca artystyczne wyzwania, praca u boku znakomitych artystów jest może najbardziej wymiernym kryterium dla oceny jakości i poziomu pracy aktora. Potwierdzają je liczne słowa uznania zawarte w wielu teatralnych recenzjach. Krytycy dla opisu jego scenicznych efektów używają epitetów: wiarygodny, autentyczny, zjawiskowy, doskonały a także sformułowań: „*Same komplementy należą się Cezaremu Kosińskiemu*”. „*Nie sposób przestać go lubić*”. „*Sceny z aktorem to najjaśniejsze punkty*”

Cezary Kosiński jest także laureatem kilku nagród. Wśród nich;

- Nagroda za rolę Sydneya Price'a w *Bziku tropikalnym*, reż. Grzegorz Jarzyna, XXII Opolskie Konfrontacje Teatralne Klasyka Polska, 1997
- Nagroda dla Najprzyjemniejszego aktora za rolę Sydneya Price'a w *Bziku tropikalnym*, reż. Grzegorz Jarzyna, Festiwal Sztuk Przyjemnych, Łódź, 1999.
- Nagroda za rolę Karlosa w *Krawcu*, (Teatr TV), reż. Michał Kwieciński, IV Ogólnopolski Konkurs na Wystawienie Polskiej Sztuki Współczesnej, 1998
- Nagroda za rolę Albina w spektaklu *Magnetyzm serca*, reż. Grzegorz Jarzyna, XXV Opolskie Konfrontacje Teatralne Klasyka Polska, 2000
- Srebrny Krzyż Zasługi za zasługi dla Kultury Polskiej, 2024 - Brązowy Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” 2025

Cezary Kosiński posiada również imponujący dorobek w **Teatrze Telewizji (32 realizacje)**, współpracując z takimi reżyserami jak Agnieszka Holland, Andrzej Wajda, Izabella Cywińska, Maciej Pieprzyc czy Juliusz Machulski.

Zagrał w **47 filmach fabularnych**, Niektóre z nich otrzymały najważniejsze filmowe nagrody na świecie i w kraju:

-*Pianista* Romana Polańskiego, (2002) (rola : Lednicki) :3 oscary, Złota Palma w Cann, czy nagroda BAFTA, francuskie nagrody CEZAR - łącznie 7 statuetek.

-*Bogowie* w reż. Łukasza Palkowskiego (2014) (rola Roman Włodarski) Złote Lwy oraz Polskie Nagrody Filmowe „Orły”

-*Jestem mordercą* Macieja Pieprzycy(2015) (rola prokurator Molenda) Srebrne Lwy i wiele innych prestiżowych nagród.

Te nagrodzone filmy nie wyczerpują puli innych wybitnych pozycji filmowych w jego dorobku. Znów wymienię zaledwie kilka:

Dług (Tadeusz Frei), reż. Krzysztof Krauze, 1999

Czas honoru (Konrad Gross), reż. Michał Rosa, 2008

Wąteśa, człowiek z nadziei (Majchrzak), reż. Andrzej Wajda, 2012

Demon (Książd), reż. Marcin Wrona, 2015

Primetime (Negocjator Piotr) reż. Jakub Piątek, 2021

Skarbek (Tata), reż. Tomasz Jurkiewicz, 2023

Uzupełnieniem tego imponującego dorobku są liczne role serialowe, m. in w cenionych produkcjach: *Czas honoru*, *Głęboka woda*, *Klangor*

oraz prace dubbingowe.

Chyba niewiele zaryzykuję, stwierdzając, że aktor o tak imponującym, różnorodnym i bogatym dorobku artystycznym musi być prawdziwym entuzjastą swojego zawodu — osobą wyjątkowo utalentowaną, o niegasnącej potrzebie poszukiwania wciąż nowej artystycznej strawy. Artysta tej klasy nie tylko konsekwentnie dba o własny rozwój, lecz także z uwagą przygląda się światu i ma odwagę mierzyć się z najtrudniejszymi pytaniami, jakie on przed nami stawia. Próbuje je zrozumieć i ośwoić, nie poprzestając na powierzchownych odpowiedziach.

Nie są to jednak wnioski wyciągnięte wyłącznie z jego dokonań scenicznych. W swoim autoreferacie Cezary Kosiński daje się poznać z nieco bliższej, bardziej osobistej strony. Jako doświadczony aktor podejmuje refleksje nad zagadnieniem aktorskiej tożsamości, oraz rodzajach aktorskich doznań, mocno zależnych od rodzaju obecności scenicznej. Jak twierdzi, temat ten jest nie dość zanalizowany i proponuje otwarcie na ten temat szerszej rozmowy.

Autor autoreferatu prowadzi czytelnika przez różne procesy przygotowywania ról, wraz z ich wyzwaniem i olśnieniem, jakie opracowywał podczas pracy z Piotrem Cieplakiem — jego artystycznym wieloletnim przyjacielem i najważniejszym z reżyserskich autorytetów, z jakimi przyszło mu się spotkać. „*Ta twórcza przyjaźń była najsilniej rozwijającym*

spotkaniem w moim teatralnym życiu"-wspomina. Na przestrzeni niemal całej drogi zawodowej zrealizowali wspólnie dziewięć przedstawień. W autoreferacie Kosiński pisze o reżyserze następująco:

„Oprócz ogromnej wiedzy i wybitnego warsztatu reżyserskiego, który objawia się wyjątkową umiejętnością pracy z aktorem oraz wrażliwością na ludzki aspekt twórczy, oprócz wyczulenia na fałsz i łatwiznę, Piotr Cieplak posiada jeszcze jeden niezwykle dar – dar budzenia w aktorze świadomości”.

Zadania podejmowane podczas współpracy z tym reżyserem pozwalały Cezaremu Kosińskiemu eksplorować różne stopnie „zanurzenia w postać”, badać ich granice, wychylenia i odejścia od tego, co zwykliśmy nazywać rolą. Artysta poszukiwał miejsc przenikania się artystycznej kreacji z brakiem kreacji, nazywanej przez wielu prywatnością, czy prywatną obecnością aktora, zaś przez niego chętniej określaną „stanem zero”. Kosiński snuje ciekawe dywagacje o owej „prywatności”, bada jej granice i poddaje w wątpliwość jej istnienie.

„Prywatność jako taka w teatrze nie istnieje – teatr jest jej zaprzeczeniem. Jego istota polega na publicznym, a nie prywatnym spotkaniu. Stąd, nomen omen, w teatrze zasiada publiczność. Kiedy mówi się w teatrze o prywatności, należy rozumieć ją wyłącznie jako odwołanie do konwencji realizacji sceny, prowadzenia dialogu, operowania gestem i głosem, które mają sprawiać wrażenie intymności – nie grania, lecz bycia. [...] To stan zero. To skupienie. To oczekiwanie. To świadomość”.

Niezwykle interesujące są również zawarte w pracy refleksje dotyczące kondycji współczesnego zawodu aktora, który musi sprostać wymaganiom teatru nowoczesnego, często eksperymentującego. Kosiński podsumowuje te rozważania słowami:

„Współczesny teatr potrzebuje artystów otwartych, lecz jednocześnie zakorzenionych w solidnych podstawach rzemiosła”.

Rzemiosło, o którym wspomina, od początku jego aktorskiej drogi było przedmiotem szczególnej troski i zainteresowania. To między innymi w tym przejawiała się jego obecna jeszcze w trakcie studiów, fascynacja teatrem Jerzego Grotowskiego oraz jego bezkompromisowym podejściem do pracy warsztatowej, obejmującej intensywny trening ciała i głosu.

Stało się ono silnym fundamentem jego aktorskiej, nierzadko eksperymentującej artystycznej drogi i istotnym punktem odniesienia także w kontekście pracy pedagogicznej.

Cezary Kosiński jest zatrudniony w Akademii Teatralnej od 2014 r. W ciągu tych 11 lat prowadził 9 różnych przedmiotów, wśród nich: Praca nad rolą, Monodram aktorski, Rozczytywanie dramatów, czy Seminarium magisterskie. Jest recenzentem 8 prac magisterskich swoich studentów.

Zrealizował także ze studentami dwa przedstawienia dyplomowe.

Były to:

Pustka na podstawie *Dreamworks* Iwana Wyrupajewa, 2021 r. Oba przedstawienia zostały przez habilitanta opracowane także pod kątem dramaturgii.

Tego typu artystyczną aktywność można śmiało uznać za potwierdzenie jego pedagogicznej skuteczności i dowód dużego zaufania, jakim obdarzyła go zarówno uczelnia jak i jej dyplomanci.

W autoreferacie dzieli się wieloma przemyśleniami na temat powinności współczesnej szkoły aktorskiej, która przecież mocno rezonuje z żywiołem teatralnych scen, traktując aktora coraz częściej jak performerę:

„Współczesny aktor, aby sprostać wymaganiom teatru, który nieustannie się zmienia, musi być wszechstronny i gotowy do działania zarówno w strukturach tradycyjnych, jak i w formach bardziej eksperymentalnych”.

Następnie dodaje:

„Niepokoi mnie coraz częściej pojawiająca się tendencja do niebezpiecznego odwracania porządku w myśleniu o edukacji teatralnej. Dyskusje na temat konieczności przesunięcia akcentu na performatywność, traktowaną jako nadrzędny aspekt aktorstwa, wydają mi się chybione.

Myśl podsumowuje stwierdzeniem:

Dlatego kształcenie aktorów powinno opierać się na rozwijaniu ich uniwersalnych umiejętności, takich jak świadomość ciała, praca z głosem, zdolność improwizacji czy umiejętność budowania relacji z widzem, a nie na sztucznym podziale między tradycyjnym aktorstwem, a performatywnością.

Jego troska o kształcenie przyszłych adeptów sztuki wynika z gruntownej i szerokiej analizy własnych doświadczeń zawodowych: różnorodnych i wymagających. Właśnie to czyni ją rzetelną i niezwykle cenną w kontekście współczesnego nauczania. Można też przypuszczać, że jego aktorskie doświadczenia u boku wybitnych reżyserów, w tym wielokrotnie wspominanego w autoreferacie Piotra Cieplaka -jako opiekuńczego i uważnego reżysera, miały znaczny wpływ na rozwinięcie u Cezarego Kosińskiego licznych i wartościowych pedagogicznych kompetencji.

Pieczętuje to jego wypowiedź:

„Skupienie, wrażliwość, wyobraźnia, świadomość ciała i tożsamości scenicznej, warsztat – to wszystko, co aktor powinien pielęgnować, by stworzyć piękny, znaczący teatr”.

Ponadto:

Cezary Kosiński w 2017 r. brał udział w Konferencji naukowej *W poszukiwaniu metody w AST* w Krakowie, AST, Kraków, grudzień 2017., na której zaproponował wykład poświęcony aktorskiej improwizacji pt. *Ćwiczenia z kleptomanii. Sarah Kane*.

Prowadził dwukrotnie warsztaty aktorskie w ramach Ensemble Festiwal w Radziejowicach w 2023 i 2024 r. Oba spotkania zakończone były pokazem.

Konkluzja

Przedstawiony dorobek artystyczny, naukowy i pedagogiczny Cezarego Kosińskiego w pełni potwierdza jego dojrzałość twórczą. Jest to artysta o wyjątkowo szerokim spektrum wybitnych doświadczeń scenicznych i ekranowych, a zarazem aktor głęboko refleksyjny, świadomie podejmujący namysł nad istotą zawodu, jego kondycją oraz przemianami współczesnego teatru. Jego osiągnięcia artystyczne — potwierdzone liczbą i rangą realizacji, współpracą z najwybitniejszymi reżyserami w jednych z najbardziej renomowanych teatrów w kraju, licznymi nagrodami oraz uznaniem krytyki — świadczą o wysokiej jakości pracy twórczej, stanowiącej znaczny wkład w rozwój dyscypliny.

Autoreferat Cezarego Kosińskiego stanowi cenny głos w dyskusji nad aktorską tożsamością, granicami obecności scenicznej, relacją pomiędzy rzemiosłem a eksperymentem, a także kierunkiem, w którym winna zmierzać szkoła kształcąca kolejne pokolenia aktorów. Zawarte w nim analizy wynikają bezpośrednio z wieloletniej praktyki artystycznej i pedagogicznej, co nadaje im szczególną wiarygodność i wagę. Jego postawa dydaktyczna, oparta na solidnych podstawach warsztatowych, wymagających doświadczeniach scenicznych i wartościowych spotkaniach z innymi twórcami, dowodzi dojrzałości pedagogicznej i realnego wpływu na kształcenie kolejnych pokoleń artystów.

Całość osiągnięć Cezarego Kosińskiego — artystycznych, naukowych dydaktycznych — tworzy spójny, oryginalny, wyrazisty i znaczący dorobek.

Wobec powyższego wnioskuję o nadanie Cezaremu Kosińskiemu stopnia doktora habilitowanego.